

Ålderspensions- systemet vid sidan av statsbudgeten

Förslag till statsbudget för 2003

Ålderspensionssystemet vid sidan av statsbudgeten

Innehållsförteckning

1	Ålderspensionssystemet vid sidan av statsbudgeten	7
1.1	Omfattning	7
1.2	Förändringar på grund av ålderspensionsreformen.....	8
1.3	Utgiftsutveckling.....	8

Tabellförteckning

Tabell 1.1 Utgifter vid sidan av statsbudgeten	7
Tabell 1.2 Härledning av utgifter 2003-2004, för Ålderspensionssystemet vid sidan av statsbudgeten	10

Diagramförteckning

Diagram 1.1 Genomsnittligt årsbelopp från ATP 1991–2001 i 2001 års priser.....	9
Diagram 1.2 Antal ålderspensionärer med ATP 1991–2001.....	9

1 Ålderspensionssystemet vid sidan av statsbudgeten

1.1 Omfattning

Ålderspensionssystemet vid sidan av statsbudgeten omfattar AP-fonden (fördelningssystemet) samt premiepensionssystemet. Som en del av ålderspensionsreformen har AP-fondens betalningsansvar renodlats till att endast omfatta ålderspension. Således har ATP i form av förtidspension och efterlevandepension sedan

1999 redovisats under utgiftsområdena 10 respektive 11. AP-fonden har istället tagit över betalningsansvaret från statsbudgeten för den folkpension i form av ålderspension som utbetalas till pensionärer med ATP. Tilläggs- och inkomstpensionen belastar AP-fonden. Premiépensionen betalas ut från premiépensionssystemet.

Tabell 1.1 Utgifter vid sidan av statsbudgeten

Miljoner kronor

	Utfall 2001	Beräknat 2002	Beräknat 2003	Beräknat 2004
AP-fonden, pensionsutgifter	143 564	151 473	153 832	161 262
Administrationskostnader	1 943	2 011	2 091	2 175
Premiepensionssystemet	0 ¹	2	30	112
Totalt vid sidan av statsbudgeten	145 508²	153 486	155 953	163 549

¹ Premiépension utbetalades med 400 000 kronor.

² Efter avrundning till närmaste miljoner kronor.

1.2 Förändringar på grund av ålderspensionsreformen

Det reformerade ålderspensionssystemet införs successivt och berör i första hand personer födda 1938 eller senare. Vissa delar av reformen berör emellertid även personer födda 1937 eller tidigare. Den inkomstrelaterade pensionen i det nya systemet består av inkomstpension och premiepension. Under 2001 gjordes de första utbetalningarna av inkomst- och premiepension. Personer födda före 1938 får sin pension anpassad till nya regler på så sätt att tilläggs pensionen fr.o.m. 2003 utgörs av den tidigare ATP-pensionen med ett tillägg motsvarande den ATP-baserade folkpensionen. För dem födda 1938-53 gäller att tilläggs pension uppbärs enligt den andel respektive årskull berörs av det gamla pensionssystemet.

I det reformerade pensionssystemet gäller att varje inbetald avgift till pensionssystemet ger en rätt till kommande pension. Den 1 januari 2004 slopas den nedre åldersgränsen på 16 år för intjänande av pensionsrätt (prop. 2001/02:84). De nya reglerna kommer att gälla retroaktivt från och med 1999.

Det inkomstgrundade ålderspensionssystemet är en fristående försäkringsgren vid sidan av statsbudgeten. Fördelningssystemets finansiella stabilitet säkras genom reglerna för automatisk balansering. Den automatiska balanseringen avser indexomräkningen av pensionsbehållningar och pensioner och säkrar att systemets skulder på sikt aldrig överskrider systemets tillgångar. Detta sker genom en årlig beräkning av fördelningssystemets samlade skulder och tillgångar. Om skulderna ett år överstiger tillgångarna skapas ett sk. balansindex, som i stället för inkomstindex indexerar pensionsbehållningarna och pensionerna så att balansen i systemet på sikt återställs. I takt med att systemets tillgångar ökar i förhållande till skulderna återställs indexeringen till att göras med inkomstindex.

Riksförsäkringsverket lämnade hösten 2002 den första årsredovisningen för det inkomstgrundade pensionssystemet. Årsredovisningen visar bland annat förhållandet mellan fördelningssystemets tillgångar och skulder. Ett viktigt mål för redovisningen är att den så pedagogiskt som möjligt skall informera om de förlopp som kan påverka de försäkrades pen-

sioner. Det innebär att redovisningen skall söka spegla de demografiska, beteendemässiga och ekonomiska risker som bestämmer systemets finansiella ställning och som direkt påverkar, eller som kan komma att påverka, pensionernas värde. Årsredovisningen skall därigenom ge en ökad kunskap om pensionssystemet och skapa en större genomskinlighet i det omfattande ekonomiska åtagande som det inkomstgrundade ålderspensionssystemet utgör. Pensionssystemets årsredovisning för 2001 visar att fördelningssystemets tillgångar, avgiftstillgång och buffertfond, överstiger systemets skulder.

Om den ekonomiska ställningen i fördelningssystemet visar sig bli så stark att det är omotiverat att behålla ytterligare överskott i systemet, finns möjligheten att fördela en del av överskottet till de försäkrade inom systemet. Möjligheterna att reglera utdelningsbara överskott skall utredas, Översyn av möjligheterna att fastställa och fördela utdelningsbara överskott i den inkomstgrundade ålderspensionens fördelningssystem (dir. 2002:5).

1.3 Utgiftsutveckling

De faktorer som styr utgiftsutvecklingen är antalet personer med intjänad pension och den genomsnittliga pensionen för de nyblivna pensionärerna. En bakomliggande viktig faktor för den genomsnittliga pensionens storlek är inkomstindex. Inkomstindex för ett år avspeglar den genomsnittliga reala förändringen av inkomsterna i samhället för de tre föregående åren samt prisförändringen det närmast föregående året. Genom införandet av inkomstindex som centralt index i pensionssystemet, utgör inte prisbasbeloppet längre en lika viktig faktor för utgiftsutvecklingen som tidigare.

Inkomstindexets förändring påverkar utgifterna genom den följsamhetsindexering som med början den 1 januari 2002 sker varje årsskifte av inkomstpension och tilläggs pension. Följsamhetsindexeringen innebär att pensionerna skrivs upp med inkomstindex procentuella förändring minskat med den sk. normen på 1,6 procentenheter. Genom följsamhetsindexeringen kommer pensionerna i huvudsak att följa löneutvecklingen i samhället. Detta innebär att även pensionärerna får

ta del av eventuella reallönehöjningar till den del de överstiger 1,6 procent per år. Likaså gäller det motsatta förhållandet, om den allmänna standardutvecklingen i form av löner i framtiden sjunker kommer också pensionerna att anpassas efter detta.

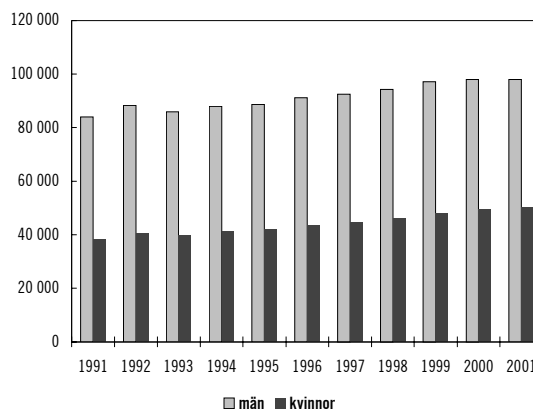
Följsamhetsindexeringen innebar för 2002 att ATP-pensionen räknades upp med 3,28 procent. Därmed ökade ATP-pensionen med cirka 0,56 procent mer än om pensionen följt prisutvecklingen (prisbasbeloppet). Merutgifter till följd av följsamhetsindexeringen för Ålderspensionssystemet vid sidan av statsbudgeten uppgår till cirka 563 miljoner kronor 2002.

Riksförsäkringsverket har i uppdrag att beräkna inkomstindex, vilket styr följsamhetsindexeringen av inkomstpensionen. Enligt beräkningarna ger följsamhetsindexeringen för 2003 höjd inkomstpension och tilläggspension med cirka 3,6 procent. Det innebär en höjning med cirka 1,8 procent reall, dvs. cirka 1,8 procent högre pension än om prisbasbeloppet använts för uppräkningsen. Inkomstindex för 2003 fastställs av regeringen under oktober 2002.

Inkomstindexets utveckling påverkar också pensionsutgifterna på sikt genom att den enskildes inkomstpensionsbehållning årligen föräntas med indexets förändring. Även det sk. intjänandetaket räknas årligen upp med inkomstindex förändring. Intjänandetaket uttrycks i inkomstbasbelopp, och bestämmer den inkomstnivå upp till vilken allmän pensionsavgift skall betalas, och därmed pensionsrätt intjänas. Genom att intjänandetaket indexeras med den allmänna inkomstutvecklingen kommer det reformerade pensionsystemet att försäkra en i princip konstant andel av inkomstsommen i samhället över tiden. Om intjänandetaket som i det gamla systemet hade varit prisindexerat, hade pensionsystemets relativa omfattning minskat vid reallöneökningar i samhället.

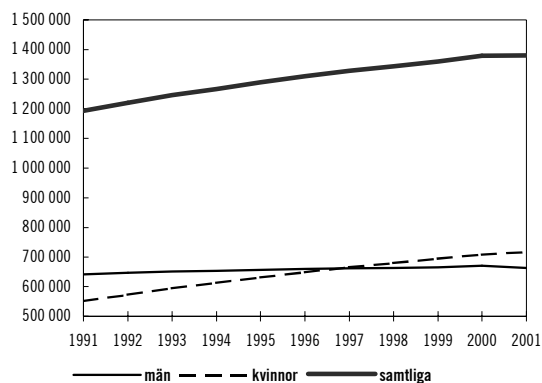
Utgiftsutvecklingen för ålderspensionssystemet vid sidan av statsbudgeten kännetecknas av en underliggande trend av höjda utgifter med tiden. Orsaken till detta är de nyblivna pensionärernas genomsnittligt högre pension. Likaså har det totala antalet pensionärer med ATP ökat.

Diagram 1.1 Genomsnittligt årsbelopp från ATP 1991–2001 i 2001 års priser

Källa: RFV

Diagram 1.2 Antal ålderspensionärer med ATP 1991–2001

Källa: RFV

De kvinnor som börjar uppbära pension har haft en starkare anknytning till arbetsmarknaden än föregående generationer. Att utgifterna inte ökar nämnvärt mellan åren 2002 och 2003 beror till stor del på AP-fondens förändrade betalningsansvar. År 2002 betalar AP-fonden folkpension för samtliga pensionärer som uppbär ATP. Från och med 2003 utbetalas tilläggspension med ett sk. folkpensionstillägg. Folkpensionstillägget grundar sig endast på den ATP-baserade folkpensionen. Detta medför att folkpensionstillägget kan understiga den ursprungliga folkpensionen om personen inte har fullt antal intjänandeår. Sammantaget innebär förändringen att kostnader förs över från AP-fonden till utgiftsområde 11 från och med 2003. Belastningen på Ålderspensionssystemet vid sidan av statsbudgeten beräknas till följd av detta minska med 7 miljarder kronor per år.

AP-fondens utgifter består t.o.m. 2002 av ATP, folkpension till pensionärer med ATP enligt det gamla pensionssystemet, samt tilläggspension och inkomstpension enligt det reformerade ålderspensionssystemet. Från och med 2003 består utgifterna av tilläggspension och inkomstpension. Därtill belastas AP-fonden med administrationskostnaderna från ålderspensionssystemet. Utbetalningarna från premiepensionssystemet kommer under de närmaste åren att utgöra en mycket liten del av de totala pensionsutgifterna vid sidan av statsbudgeten. Antalet som uppbär premiepension kommer årligen att öka.

Tabell 1.2 Härledning av utgifter 2003-2004, för Ålderspensionssystemet vid sidan av statsbudgeten

Miljoner kronor

	2003	2004
Beräknat i 2002 års statsbudget	153 414	153 414
<i>Förändring till följd av:</i>		
Beslut	0	0
Övriga makroekonomiska förutsättningar	6 263	11 815
Volymer	2 385	4 345
Överföring till/från andra anslag	-7 000	-7 000
Övrigt ¹	891	975
Förslag/beräknat anslag	155 953	163 549

¹ Förändrat antagande om administrationskostnader jämfört med budgetpropositionen 2002.

De totala utgifterna vid sidan av statsbudgeten beräknas 2003 uppgå till 155 953 000 000 kronor. Utgifterna för år 2004 beräknas till 163 549 000 000 kronor.